

מערך שיעור לקראת י"א במר חשוון יום פטירת רחל אמנו רחל \ א. מרגלית

דאגה בלב איש ישיחנה

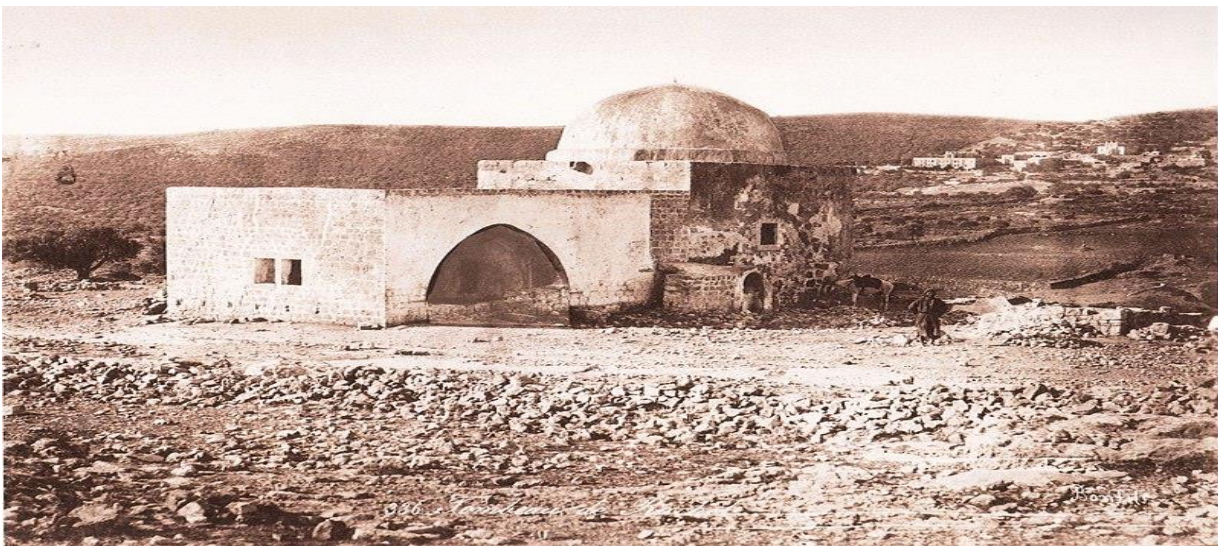
שלב 1- פתיחה לשיעור לפני ההכרות עם השיר ולפני חשיפת הנושא .

התלמידים יקבלו רשימת משפטים המופיעים בשיר, יתבקשו לתאר תמונת מצב על פיהם, בה יתייחסו לשאלות מה מצבו של המדובר, מי המשענת שלו? אילו המלצות להפגת תחושות ברגעים קשים הם שואבים מן המשפטים.

1. שב אל בית אימו
2. משיח לפי תומו
3. מספר כאבו
4. רוקם את מחרו
5. גונח את אתמולו
6. אגרופו קמוץ
7. ליבו הקשה מתקלף משריונו
8. גרונו נחנק מהזכרונות
9. הוא ישוב מחר
10. יש לו הרבה מה לספר.

מטלת כתיבה- כל תלמיד בוחר 2-3 משפטים וכותב תשובות לשאלות הנזכרות מעלה, לאחר מכן יהיה שיתוף במליאה.

רחל התלמידים יגלו מהי הזיקה בין המשפטים שניתנו והתיאורים שנכתבו בעקבותיהם לרחל אמנו ?

שלב 2 - קריאת השיר

המלצה - ניתן לבחור 3 תלמידים, אחד מייצג את רחל, השני את אחד מהבנים, השלישי את הקהל כאשר כל אחד קורא את החלק שלו בשיר. לאחר מכן יש להקריא את השיר ברצף.

רחל/ א. מרגלית

וּלְכֶם יָשׁוּב אֵלַי כְּשׁוֹב אָדָם אֶל בֵּית אִמּוֹ,
וּבְתוֹךְ הַקֶּהֱל, וְאוֹלָם כָּמוֹ אֵין אִישׁ עִמּוֹ,
וְדַבֵּר אֵלַי כְּמִשִּׁיחַ לְפִי תָמוּ,
וְסִפֵּר לִי כְּנִיּוֹ וּבְנֵיּוֹתָיו וְכֹאבוֹ וְשִׁלוֹמוֹ.
וְרַקֵּם אֶתְךָ מְחֵרוֹ וְגִנַּח אֶתְךָ אֶתְמוּלוֹ,
כִּי אֶתְּ נִשְׁשָׁאֲלֶת מוֹצְאוֹתָיו וְאֶתְּ נִשְׁשָׁבֶת לְמוּלוֹ.

נִשְׁשָׂם אִם הוּא לָהֶם רַק זְכוֹרוֹן עֲבָרֵם
הָאָרֶץ,
וְקִמּוּץ אֶגְרוֹפִים מוּל עוֹלָם שְׁהִיָּה כְּנוֹשָׂה,
כְּבוֹאֵם סָף בֵּית מִצְבְּתֶךָ וְהִיָּה כָמוֹ כְּאוֹ
לְדָרֶךְ
עַל מִפְתַּן בֵּית אֶמֶס הוֹרְתֵם, וְלְכֶם הַקִּשָּׁה
כְּבָר תוֹלָה עַל קוֹלֵב פְּתַחְךָ אֶת כְּסִי
נִשְׁרִיוֹנוּ,
וְנִגְלָה חֵם וְטוֹב וְיִלְדִי,
וּבְכִיָּה הַתְּמִיד מְחַלְחֵל בְּגֵרוֹנוֹ
הַיָּבֵשׁ, הַחֲכוּף, הַלְּבָדִי.

וְכָל אִישׁ הַנוֹגֵעַ כִּפְתַּת מִצְבְּתֶךָ –
זְכָרְךָ אֶת גְּרוֹנוֹ חוֹנֵק,
וְאֵלַי נִפְשׁוֹ יוֹצֵאת, וְזְכָרְךָ אֶת רוּחוֹ
מְשִׁיב,
כִּי הוּא בֶן צַעֲרֶךָ יְחִידִי, כִּי הוּא בְּנִימִינֶךָ
וּבְדַרְךָ קָרְהוֹ אֶסוֹן, גַּם טָרֶף טָרֶף אֲחִיו
הוּא יָשׁוּב לְמַחֵר, אֲפָנוּ,
עוֹד רַבִּים הַדְּבָרִים בְּפִיו.

שלב 3

רעיון מרכזי / "מוטו" – הקשר בין רחל אמינו לבני ישראל לאורך הדורות פרוט:

הכתובת המיוחדת, בעלת הסגולות הבלעדיות, המושכת אליה כמו בחבלי קסמים כל נפש יהודית מצויה כאן בתוך ארצנו "בדרך אפרתה היא בית לחם" שם טמן יעקב אבינו את רחל אמנו.

רחל האם שגילתה הסימנים לאחותה במסירות נפש, שגנבה את טרפי אביה, שתבעה לזכות להעמיד חלק משבטי ישראל, שהקשתה בלידתה ונפטרה על אם הדרך, שבכתה והתחננה לפני בורא עולם בעבור בניה ונענתה, שאודותיה נאמר בספר ירמיהו:

"קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, מאנה להינחם...

מנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה כי יש שכר לפעולתך".

המשוררת א. מרגלית מביעה בשיר רחל את גודל המתנה שהעניק הקב"ה לבניו את "אמא רחל".

המתנה המשמשת למקור עידוד ונוחם בחשכת הגלות, האוזן הקשבת הקרובה כל כך לכיסא הכבוד ומביאה לפני בורא עולם את תחנוני בניו, תוך כדי השתתפות מלאה בצערם.

"רחל מבכה על בניה."

שלב 4

מבט על - מבנה [סטרקטורה] ומאפיינים צורניים

- שלוש מחרוזות
- בלתי שוות בגודלן [6 שורות, 11 שורות ו-8 שורות]
- מתווה החריזה בהן משתנה [מחריזה צמודה וקבועה לחריזה מסורגת חלקית]
- ריתמוס- שורות קצרות, ארוכות ובינוניות משמשות בערבוביה.
- עיוני לשון – מעברים מלשון רבים ללשון יחיד. מנוכח לנסתר, שימוש מרובה ובלתי תקני בו' החיבור, היוצר מצלול המוכיח עומס רגשי.

- עיוני סגנון- שימוש עשיר במטפורות, בשיבוצים, בהרמזים, בהיפרבולות, פסיחות ונרדפות.

כל הנתונים הנ"ל הן פרי יוצר של כתיבה לירית, השינויים וחוסר הסימטריה מעידים על כתיבה חופשית מתוך הלב ולא מהוקצעת ומתוכננת. המעבר בין יחיד לרבים אף הוא תורם להעצמת היחס האישי והכללי, לדיאלוג הנצחי בין אם לבניה, ומאפשר התחברות אמוציונאלית ברמת ה"עם כולו" וברמת ה"פרט" כל אחיד ואחת בנפרד.

שלב 5 - ניתוח

ניתוח תוכן השיר

מובא כאן ניתוח כללי, במצגת -פרטים

מחרוזת ראשונה

נקודת תצפית - ביקור בקבר רחל

הדגשים- מערכת יחסים הזדית, קשר של אם וילדים, תחושה בטוחה, פתוחה ומשותפת.

פעילות

התלמידים מקבלים תיאור של מערכת יחסים אידיאלית, דנים בה ומוצאים את ההיקשים למובא בטקסט וכותבים את ההיקשים ע"פ מילות השיר.

תיאור

המקום הבטוח שלי, זה הבית שלי, שם אני מרגיש הכי טוב, שם יש לי יחס אישי, רגש טבעי ומשוחרר, שם אני חש שמקשיבים לי מתעניינים בי, נלחמים עבורי. ולכן אני חושף את כל סודותי ומספר את כל מצפוני.

מחרוזת שניה

נקודת תצפית – מפגש עם מהמורות החיים

הדגשים – העולם תובעני, לוחם, קשיים והתמודדויות יוצרים שריון על הלב, והאמא רחל עומדת מאז ועד היום, כואבת את כאבנו ומרפא את שברנו.

פעילות

התלמידים מקבלים רשימת מושגים מין המחרוזת ומתארים אותם ברמה האישית, בזיקה לתקופה.

- חם וטוב-----
- העולם כנושה-----
- אגרוף קמוץ-----
- יבש וחכוך-----
- לב קשה-----

מחרוזת שלישית

נקודת תצפית – הימצאות במקום של עידוד ונחמה

הדגשים – מגע עם קבר רחל, מרגש, משיב נפש, מפייס, הקושי מקבל ביטוי של פורקן ונחמה
זהו המקום הנבחר להיות בו שוב ושוב.

פעילות

התלמידים מקבלים בליל של תיאורים רגשיים המועלים במחרוזת ומסבירים כיצד בחיים נראה האדם כשהוא מוצף במערבולת מעין זו.
זכרך חונק, נפשו יוצאת אלייך, רוחו שבה אליו, בן צערך, טרוף טורף, קרהו אסון

שלב 6 - סיכום

הקרנת המצגת

סיכום תוכני, פירוט של מאפיינים צורניים והעשרה חזותית.